

INGLIZ VA O‘ZBEK HISSIYOT LEKSIKASINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI

Abdiyeva Zebiniso Olim qizi TISU magistranti
Norkulova Shaxnoza Tulkinovna TISU dotsenti (PhD)
e-mail: norqulovashaxnoza8@gmail.com

Anotatsiya. Ushbu maqolada o‘zbek va ingliz tillaridagi hissiyot leksikasining lingvokulturologik hodisalarning qiyosiy tahlili, frazeologik birliklar, ingliz va o‘zbek tillarida hissiyotlarni ifodalovchi leksik birliklar tahlilga tortilgan. Ularning milliy - kultural xususiyatlari aniqlangan hamda o‘zaro qiyosiy tahlilga asoslanib yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: lingvistika, lingvokulturologik tahlil, hissiyot, madaniyat, lingvokulturologiya (lingvomadaniyatshunoslik).

Summary. This article presents a comparative analysis of the linguistic and cultural phenomena of the emotional vocabulary of the Uzbek and English languages, phraseological units, lexical units expressing emotions in English and Uzbek. Their national and cultural peculiarities are revealed and highlighted on the basis of mutual comparative analysis.

Keywords: Linguistics, linguocultural analysis, emotions, culture, linguoculturology.

Аннотация. В данной статье представлен сравнительный анализ лингвокультурных явлений эмоциональной лексики узбекского и английского языков, фразеологических единиц, лексических единиц, выражающих эмоции в английском и узбекском языках. Выявлены их национально-культурные особенности и освещены на основе взаимного сравнительного анализа.

Ключевые слова: Лингвистика, лингвокультурный анализ, эмоции, культура, лингвокультурология.

Til – bu nafaqat aloqa vositasi, balki xalqning madaniyati, tafakkuri va dunyoqarashining aksidir. Lingvokulturologiya madaniyatshunoslik va tilshunoslik fanlari o‘rtasida yuzaga kelgan umumlashma fan bo‘lib, til va madaniyatning o‘zaro ta‘siri va bog‘liqligi, bu bog‘liqlikning shakllanishi hamda yaxlit bir sistema sifatida til va tildan tashqarida aks etishi kabi hodisalarni o‘rganish bilan shug‘ullanadi. XX asrning 90 – yillarida tilshunoslik bilan ma‘daniyatshunoslik orasida yangi fan sohasi, lingvokulturologiya (lingvomadaniyatshunoslik) paydo bo‘ldi. U tilshunoslikning mustaqil yo‘nalishi sifatida tan olindi. Lingvokulturologiyaning shakllanishi haqida deyarli barcha tadqiqotchilar ushbu nazariyaning ildizi V. Fon Gumboldtga borib taqalishini ta‘kidlaydilar. Lingvokulturologiya sohasida jiddiy tadqiqotlar yaratgan V.A. Maslova ushbu sohaning rivojini 3 bosqichga ajratadi: 1) fan shakllanishiga turtki bo‘lgan dastlabki tadqiqotlarning yaratilishi (V. Fon Gumboldt, E.Benvnist, L.Vaysgerber, A.A. Potebnya, E.Sepir) kabi tilshunoslarning ishlari); 2) lingvokulturologiyaning alohida soha sifatida ajratilishi; 3) lingvokulturologiyaning rivojlanish bosqichidir.

Hissiyotlar esa insonning ichki kechinmalari, jamiyatdagi o‘zaro munosabatlari va milliy xususiyatlarini ifodalovchi asosiy vositalardan biridir. Turli tillarda hissiyotlarni ifodalash shakllari, leksik birliklari va ularning ma‘noviy mazmuni o‘ziga

xos bo'lib, ushbu holatlarni o'rganish lingvokulturologiya doirasida alohida ahamiyat kasb etadi. Tahlil natijasida quyidagi asosiy jihatlar aniqlandi:

Leksik boylikda farqlar: O'zbek tilida hissiyotlar, ayniqsa uyat, hurmat, or-nomus kabi tushunchalar juda boy leksik vositalar bilan ifodalanadi.

Misollar: *hayajonlanmoq, uyalmaydiganga o'xshaysan, quvonchdan ko'zyoshi to'kmoq.*

Ingliz tilida esa asosiy hissiyotlar (*happiness, sadness, anger, fear, surprise, disgust*) atrofida leksik to'plam keng. Misollar: *be over the moon, feel blue, lose one's temper.*

Frazeologizmlar orqali ifoda: O'zbek tilida: *ko'ngli to'ldi, yuragi g'ash, ichi kuydi.*

Ingliz tilida: *butterflies in the stomach, on cloud nine, down in the dumps.*

Madaniy komponentlar: O'zbek tilida hissiyotlar ko'pincha ijtimoiy norma va odob-axloq doirasida tushuniladi. Ingliz tilida esa hissiyotlar individual holat sifatida ifodalanadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, hissiyot leksikasi nafaqat tilning leksik boyligini, balki xalqning mentalitetini, qadriyatlarini va dunyoni idrok etish shaklini ham ochib beradi. O'zbek tilidagi hissiyotlarga oid leksik birliklar ko'proq kollektivlik, axloqiy mezonlar va ijtimoiy muomala bilan bog'langan bo'lsa, ingliz tilidagi ifodalar individual psixologik holatni aks ettirishga moyildir.

Inson hissiyotlari asosiy olti guruhga bo'linadi: **quvonch, g'am, qo'rquv, g'azab, ajablanish, jirkanish**. Har bir tilda bu hissiyotlarni ifodalash uchun turli leksik vositalar mavjud:

O'zbek tilida:

Quvonch: xursand bo'lmoq, suyunmoq, quvonchdan ko'zyoshi to'kmoq, baxtdan uchmoq, yuragi yayramoq.

G'am: g'amgin, yuragi ezildi, ko'ngli xira, ich-ichidan yig'ladi.

Qo'rquv: yuragi orqaga tortdi, rangi oqarib ketdi, qaltiramoq.

G'azab: jahli chiqmoq, qoni qaynadi, yuziga qarashdan qo'rqding.

Ajablanish: hayron bo'lmoq, lablari ochilib qoldi, ko'zlari olaydi.

Jirkanish: yuragi ko'ngildi, ko'ngli aynidi, bezdi.

Ingliz tilida:

Joy: to be over the moon, ecstatic, thrilled, delighted, elated.

Sadness: to feel blue, downcast, heartbroken, in despair.

Fear: to be terrified, frightened, petrified, to shake like a leaf.

Anger: to be furious, lose one's temper, seethe with rage.

Surprise: to be stunned, taken aback, amazed, flabbergasted.

Disgust: to be repulsed, grossed out, feel nauseous.

Frazeologizmlar orqali hissiyotlarning ifodalanishi har ikki tilda juda boy bo'lsa-da, ularning semantik o'zagi ko'pincha turli madaniy tushunchalarga borib taqaladi. Ingliz va o'zbek tillarida hissiyotlarni ifodalovchi leksik vositalarning lingvokulturologik tahlili ushbu sohadagi o'ziga xos farq va umumiyliklarni ochib berdi. Ushbu farqlarni anglash til o'rganish va tarjimada aniqroq kontekst yaratishda yordam beradi, shuningdek, madaniyatlararo muloqotda chuqurroq tushunishni ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mamarasulova, Sh. (2020) "Ingliz va o'zbek maqollarining lingvokulturologik va sementik xususiyatlari". Samarqand: SamDCHTI nashri.

2. Bohm, K. & Shifman, L. (2014) Culture and language in folklore. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Bestpublications.org (2024) "Lingvokulturologiya va etnografizm".
4. Mirzayev, T., Musoqulov, A., & Sarimsoqov, B. (2005). O‘zbek xalq maqollari. Tashkent: Sharq.
5. The research article titled O‘zbek va ingliz xalq maqollarining lingvokulturologik xususiyatlari (2024)
6. Karimov, M. (2010). *O‘zbek tilida hissiy holatlarni ifodalovchi frazeologizmlar*. Toshkent.
7. Kovecses, Z. (2000). *Metaphor and Emotion*. Cambridge University Press.